

İSTİHDAM VE ÖZLÜK HAKLARIMIZA DAİR SORUNLAR/ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ÖZET RAPORU

ARALIK 2022

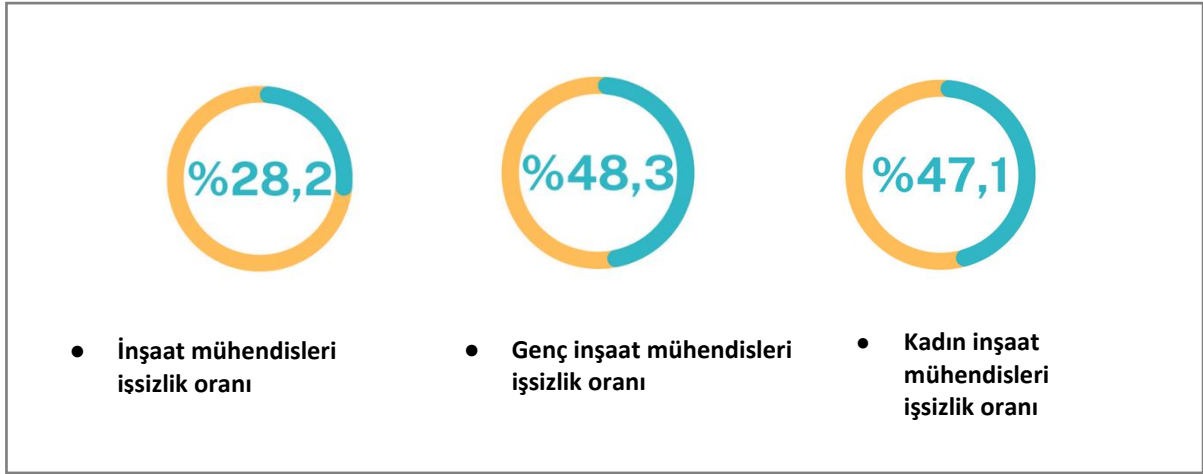

TMMOB
İnşaat Mühendisleri Odası

İNŞAAT MÜHENDİSLERİNİN VE MESLEĞİMİZİN GÜNCEL DURUMU

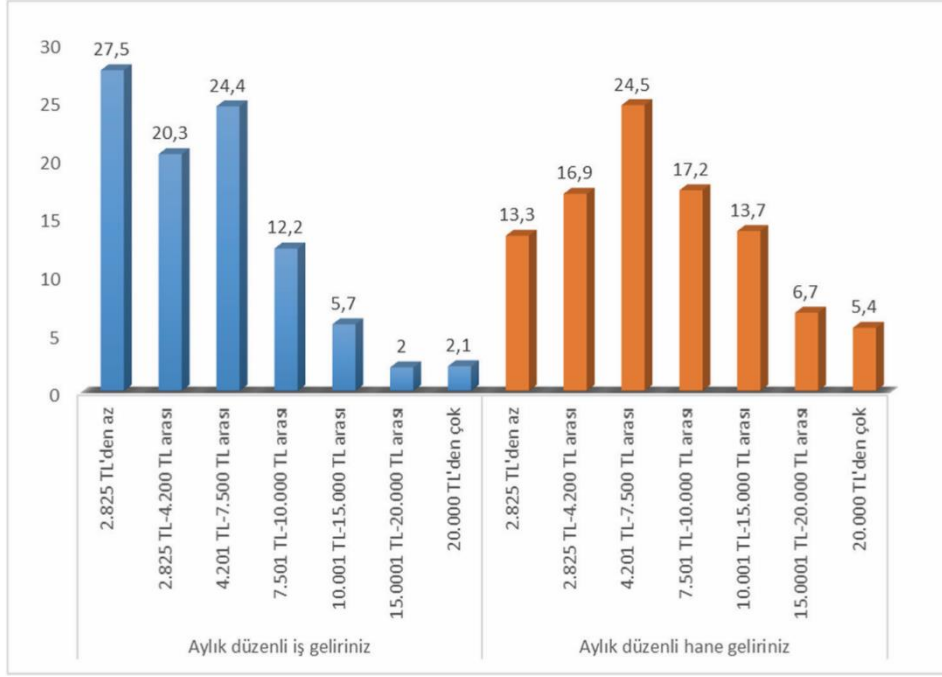
Toplumlar için yapı üretimi, can ve mal güvenliği açısından önem gösterilmesi gereken faaliyetlerin başında gelir. İnşaat mühendisliği mesleği de insanların can ve mal güvenliğini ilgilendiren bir üretim alanında, güvenli ve sürdürülebilir yapılaşma açısından önemli ve gerekli bir meslek alanıdır. Dolayısıyla bu üretimin doğru bir şekilde planlanması, gerçekleştirilmesi ve denetlenmesi açısından inşaat mühendisleri hayati bir rol oynar. Böylesi önemli bir rolü olan **inşaat mühendisleri bugün ülke tarihinin en yüksek işsizlik seviyeleriyle karşı karşıyadır**. İnşaat mühendisleri yalnızca işsizlikle değil, gasp edilen özlük hakları ve mesleki itibarını zedeleyen uygulamalarla da boğuşmaktadırlar.

Odamızın 2021 yılında hazırladığı *Türkiye’de İnşaat Mühendisleri Gerçeği İş, İstihdam ve İşsizlik Raporu*’nda tespit edildiği üzere her on inşaat mühendisinden üçü işsizdir (%28,2). Bu oran kadın mühendisler ve genç mühendisler arasında çok daha vahim boyutlardadır. 35 yaş altındaki inşaat mühendislerinin yarısı ile yaş farkı gözetmeksizin kadın inşaat mühendislerinin yarısı işsizdir.

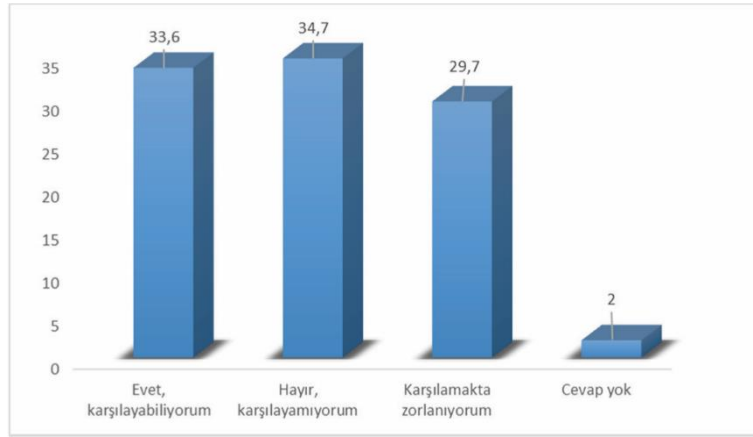
Şekil 1 - İnşaat Mühendislerinin Mevcut Çalışma Durumu

Çalışan inşaat mühendislerinin %28’i ortalama aylık gelirinin asgari ücretin altında olduğunu ifade etmektedir. Bunun nedeni büyük ölçüde tam zamanlı olmayan veya kısa süreli işlerde çalışmaları, iki ayrı işteki çalışma dönemleri arasına uzun işsizlik sürelerinin girmesidir. Bu durumun yarattığı baskı sürekli ve düzenli çalışan mühendislerinin de reel gelirlerinde düşüşe ve çalışma koşullarında kötüleşmelere yol açmaktadır. İnşaat mühendislerinin %58,9’u yaşamsal faaliyetlerini sürdürmek için borçlanırken, %51,7’si kredi borcu olduğunu bildirmektedir. Son dönemlerde ivme kazanan kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirilmesi kamu hizmetlerinin sağlanmasında taşeronlaştırma politikaları sonucu kamuda mühendis istihdamı neredeyse tamamen ortadan kaldırılmıştır. **Bugün çalışan beş mühendisten yalnızca biri kamu personelidir.**

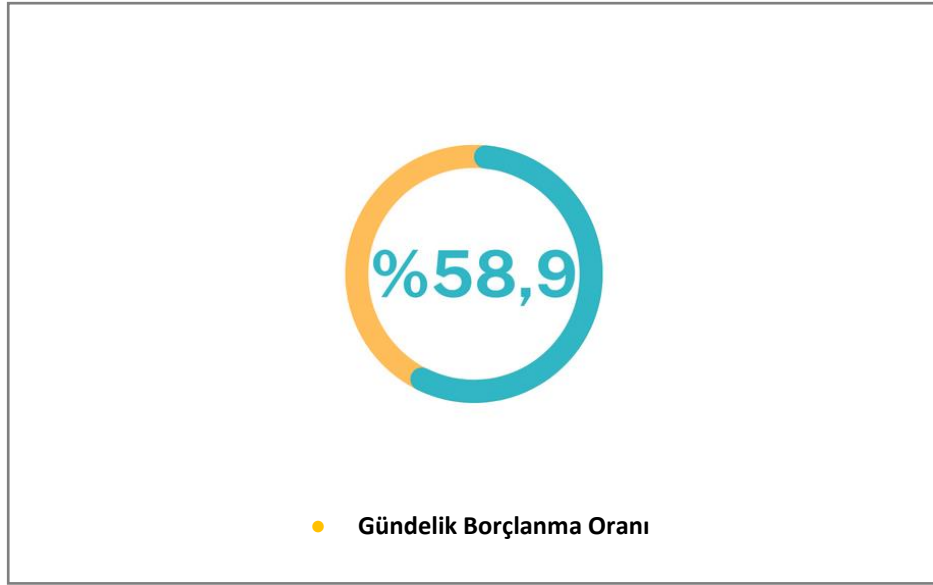

*Katılımcıların yüzde 5,9'u aylık düzenli meslek gelirlerine, yüzde 2,3'ü ise aylık düzenli hane gelirlerine ilişkin soruyu yanıtsız bırakmışlardır.

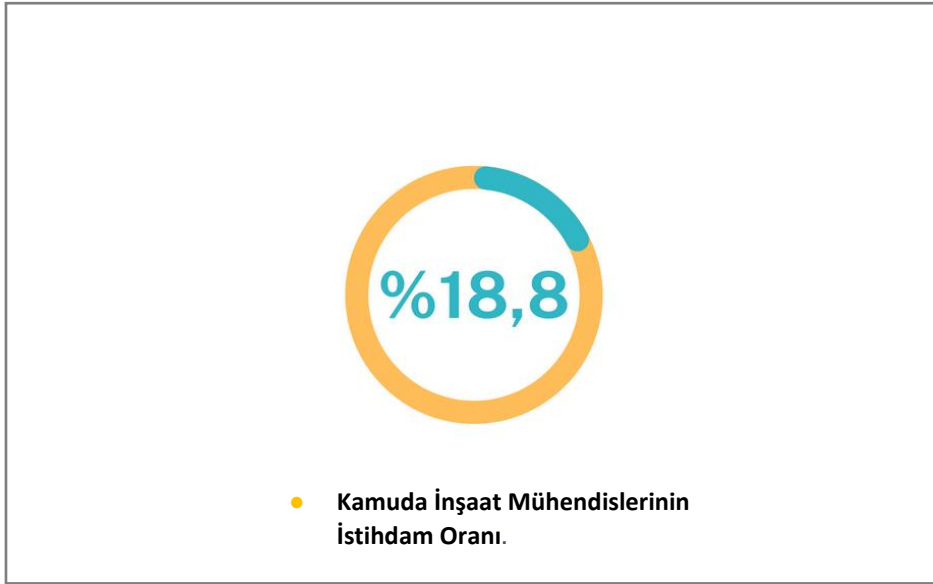
Şekil 2 – İnşaat Mühendislerinin Aylık Düzenli Meslek ve Hane Gelirleri

Şekil 3 – İnşaat Mühendislerinin Ailelerinin İhtiyaçlarını Karşılayabilme Durumu

Şekil 4 – İnşaat Mühendislerinin Borçlanma Durumu

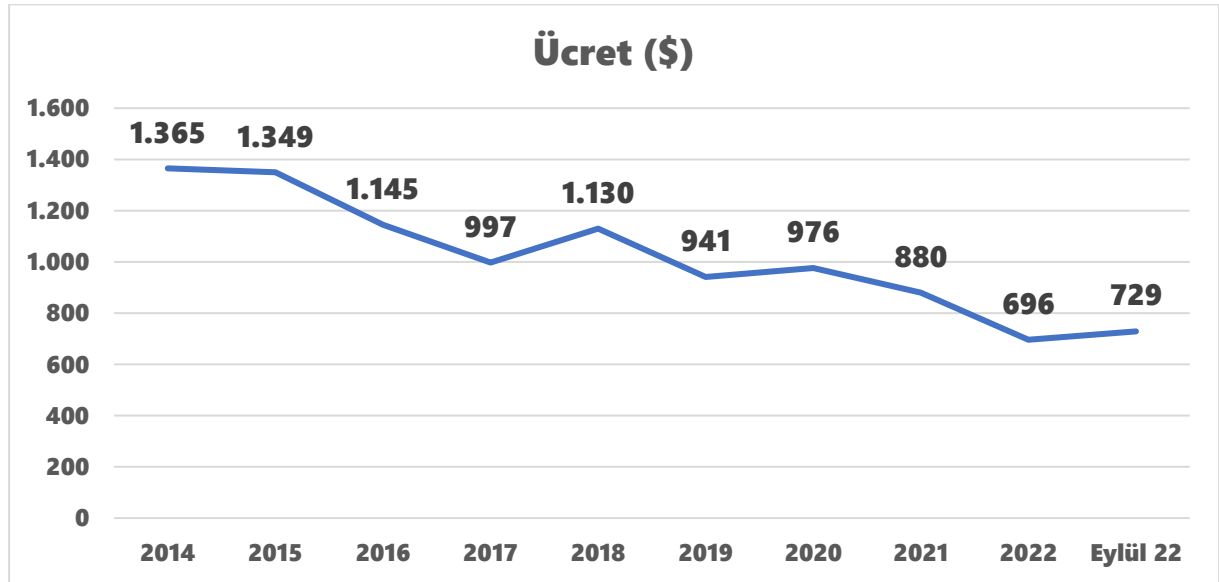
Şekil 5 – İnşaat Mühendislerinin Mevcut İşyerlerinin Statüsü

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi inşaat mühendislerinin %28,2'si işsizdir. İşsizliğin bu kadar yüksek olduğu bir dönemde ülkemizin nicelik ve nitelik olarak inşaat mühendislerine ve inşaat mühendisliğine ihtiyacı hiç de az değildir. **Özelde konut ve genelde inşaat sektörünün popülizmin aracı haline getirilmesi, yapıların tasarım, üretim ve denetim süreçleri üzerinde yaratılan süre ve düşük maliyet baskısı maalesef meslek alanımızı denetimsizleştirmiş, bu da inşaat sektöründeki yapım ve hizmet işlerinde niteliğin genel olarak düşmesine yol açmıştır.** Politik tercihler meslek alanımızda kamusal denetimin yeterli düzeyde güçlenmesini ve yaygınlaşmasını engellemekte, mühendislerin üretim ve denetim süreçlerinin dışına itilmesine göz yummaktadır.

12 Eylül Darbesiyle başlayan süreçte, özellikle son 20 yıl içinde uygulanan “devletin küçültülmesi” politikaları doğrultusunda kamu kurum ve kuruluşlarının birçok faaliyeti özel sektöre devredilmiş, kamu hizmeti niteliğindeki bu faaliyetler kârlılık hesabına göre işleyen piyasa mekanizmasının insafına terk edilmiştir. Kamu yararının ikinci plana itilerek can ve mal güvenliğinin tehlikeye atılması, kamu hizmetlerinde niteliksizleşme, denetimsizlik gibi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu dönüşüm aynı zamanda kamu istihdamının azalmasına, güvencesizliğe ve ekonomik hak kayıplarına yol açmıştır.

Ülkemizde uygulanan neoliberal politikalar sonucunda kamu yatırımlarında plansızlık hâkim olmuştur. Politik veya popülist kaygılar sonucu anlık kararlarla yeni çılgın projeler ortaya çıkmakta mevcut planlar, kanunlar, yönetmelikler bu tekil projelerin ihtiyaçlarına göre eğilip bükülmektedir. Bunun sonucu olarak her türlü yapının planlama aşamasından başlayarak projelendirme, üretim ve denetim süreçlerinde etkin olması gereken mühendislik hizmetlerinde ciddi açıklar bulunmaktadır.

Başta yatırımcı kuruluşlar olmak üzere; Köy Hizmetleri, İller Bankası, Bayındırlık Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumları ya tasfiye edilmiş ya da ilgi ve yetki alanları daraltılmıştır. Özelleştirme süreci, kamunun yatırım ve üretim sürecinden elini çekmesi mesleğimizi, mesleki alanlarımızı da yakından etkilemiş ve olumsuz sonuçların doğmasına yol açmıştır. Bunun mesleğimizin uygulama alanlarını daralttığı açıktır. Özelleştirmenin; işsizlik, güvencesizlik, sağlıksız çalışma koşulları, düşük ücretler, genç meslektaşlarımızın maruz kaldığı emek sömürüsü, çalışma saatlerindeki keyfilik, fazla çalışma ücreti ödenmemesi, sendikasızlık gibi olumsuz sonuçları da görülmektedir.

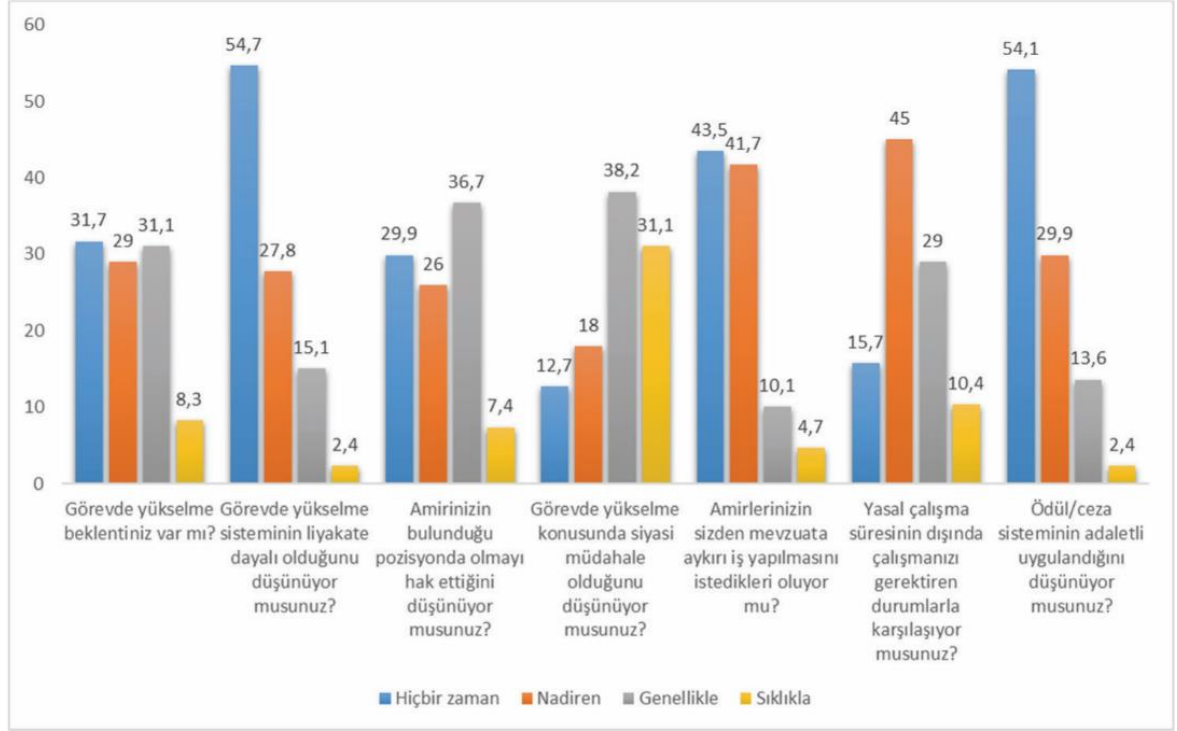

Şekil 6 – Kamuda Çalışan Mühendislerin Dolar Bazında Ücretleri

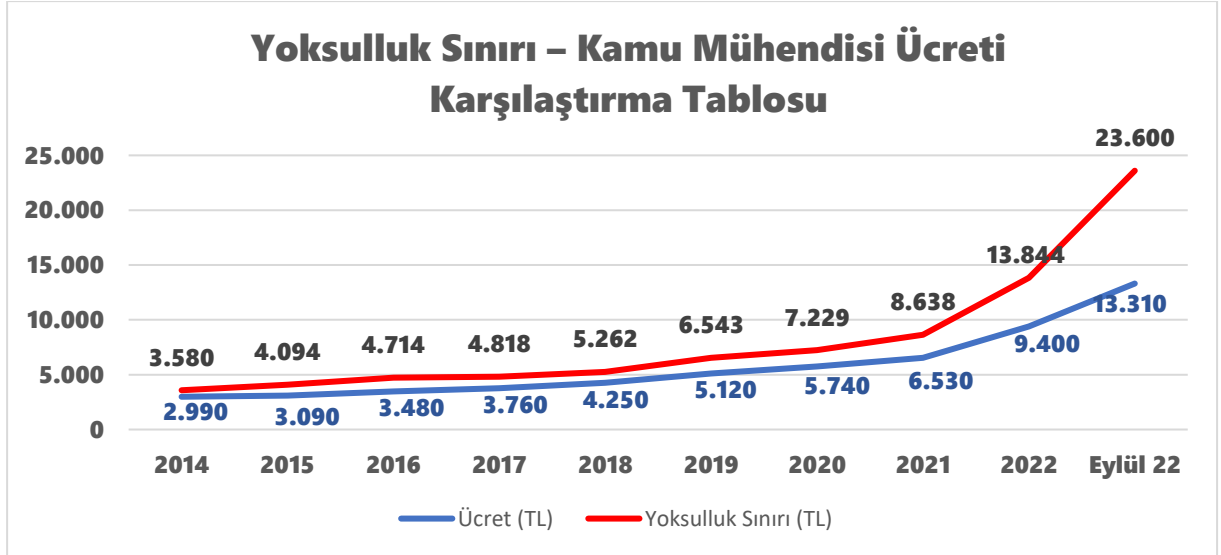
**Her yılın 15 Ocak tarihi itibarıyla 8. derece, 1. kademe, bekâr mühendis maaşı esas alınmıştır.*

**Her yılın 15 Ocak tarihi itibarıyla Merkez Bankası Dolar Kurları esas alınmıştır.*

**Dolar'ın son on yıldaki değer kaybı hesaplamaaya dahil edilmemiştir.*

Şekil 7 – İnşaat Mühendislerine Göre Kamuda Liyakat ve Görevde Yükselme

Şekil 8 – Yoksulluk Sınırı – Kamu Mühendisi Ücreti Karşılaştırma Tablosu

*Her yılın 15 Ocak tarihi itibarıyla 8. derece, 1. kademe, bekâr mühendis maaşı esas alınmıştır.

*Her yılın Ocak ayı TÜRK-İŞ yoksulluk sınırı değerleri esas alınmıştır.

YAPI GÜVENLİĞİ İÇİN İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ İSTİHDAMININ SAĞLANMASI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİMİZ

Biliyoruz ki yürürlükteki yetersiz olan mevzuatın ciddiyetle uygulanması halinde dahi çok sayıda inşaat mühendisi istihdam edilecek, yapı güvenliği konusunda zaten yapılması gerekenlerin bir kısmı kendiliğinden hayata geçirilmiş olacaktır. İnşaat mühendisleri arasındaki bu yüksek işsizlik oranına rağmen belli tip ve büyüklükteki projelerin neredeyse mühendissiz sürdürülmesi deprem tehlikesi altındaki ülkemizde yurttaşlarımızın can ve mal güvenliğini tehdit eden başlıca sebepler arasında yer almaktadır.

- Geçen yıl boyunca hazırladığımız raporlarla yetkilileri uyardığımız ve kamuoyunu bilgilendirdiğimiz “**Her Şantiyeye Bir Şef**” kampanyamızdaki istek ve öneriler dikkate alınmamıştır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından 18.11.2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan “Şantiye Şefleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” mühendislerin ve mühendisliğin beklentilerini karşılamaktan uzaktır. Daha önceki çalışmalarımızda da pek çok kez ifade ettiğimiz gibi 1500 m² üzerindeki her şantiyede şantiye şefliğinin tam zamanlı bir iş olarak yürütülmesi sağlanmalıdır. Bir şantiye şefinin, belirtilen sınırın üzerine çıkan çalışma alanlarında birden fazla şantiyenin kâğıt üzerinde şantiye şefi olarak görev almasına izin verilmemelidir.
- Özel sektörde çalışan mühendislerinin işyerlerinde fiilen yaptıkları iş ile SGK kayıtlarında yer alan meslek kodları Sosyal Güvenlik Kurumu ve ilgili kamu kuruluşları tarafından karşılaştırılmalı, meslektaşlarımızın yaptıkları işe uygun meslek kodlarında ve en az TMMOB tarafından belirlenen asgari mühendis maaşı ile çalışmaları sağlanmalıdır. Mühendislik asgari ücretinin uygulanması ve denetlenmesi SGK ile TMMOB arasında daha önce denendiğinde önemli ölçüde başarılı olmuştur. Bu iş birliği yenilenerek ve geliştirilerek tekrar gündeme alınmalıdır.
- Yapı denetim hizmetleri kamu görevi sayılmalı, bu hizmetleri yerine getiren meslektaşlarımız gerçekleştirdikleri işin niteliği sebebiyle bu güvence ile koruma altına alınmalıdır. Toplam inşaat bütçesi içindeki payı giderek daraltılan yapı denetim sistemi pek çok iyileştirme denemesine rağmen hâlâ beklenen niteliği sağlamaktan uzaktır. Bu konuda faaliyet yürüten firmalar aktif faaliyetlerini fiilen sürdürmekte zorlanmaktadır. Bu da denetim sürecindeki görevlerinin gereğini yapmalarını zorlaştırmaktadır.
- Büyük ölçekli ve sınırlı sayıdaki projede çalışanlar dışındaki meslektaşlarımız fazla mesai ve düşük ücret kıskacında varlık yokluk savaşı vermektedir. Tüm iş yerlerindeki çalışma koşulları ve süreleri mevcut durumda da denetim görev ve yetkisine sahip olan **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı** tarafından aktif ve sürekli olarak denetlenmelidir. İş Kanunu ve ilgili mevzuatın fazla çalışma için belirlediği süre sınırına uyulması ve fazla mesai haklarından meslektaşlarımızın da yararlanması sağlanmalıdır. Bununla birlikte işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri azami hassasiyetle yerine getirilmeli, çalışma alanları meslektaşlarımız da dahil olmak üzere tüm çalışanlar için güvenli ve sağlıklı hale getirilmelidir.
- Ülkemizde son derece sorunlu ve denetimsiz olan müteahhitlik alanının teknik olarak güçlendirilmesi ve güvenli yapı üretimi amacıyla Yapı Müteahhitlerinin Sınıflandırılması ve Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelikte teknik kadro istihdamı artırılmalıdır.
- Kamuda çalışan meslektaşlarımıza aynı anda birden fazla işin kontrollüğünün verilmesi denetimde yetersizliğe neden olmakta, hizmetin kalitesini düşürmektedir. Mühendislik hizmetlerinin tam ve sağlıklı bir şekilde verilmesi için kadro açıkları ve yetersizlikleri ortadayken bu alanda işsizlik oranları ülke ortalamasının üstündedir. Özellikle son yıllarda kamu yatırımlarındaki denetim hizmetlerinin müşavirlik firmaları üzerinden yürütülmesi kamudaki mühendis istihdamının yetersiz olduğunun kanıtıdır. Bu çelişkili durumun ortadan

kaldırılabilmesi için öncelikle planlı ve kamucu bir kalkınma modeli benimsenmelidir. Kamunun ülke yatırımlarında öncülük görevini tekrar üstlenmesi, buna bağlı olarak kamu yatırımcısı kuruluşların güçlendirilmesi son derece önemli ve vazgeçilmezdir. Kamu kurumlarında mühendislik hizmetlerinin sağlıklı sürdürülebilmesi için eksik kadrolar tamamlanmalı, yeni kadrolar tanımlanmalıdır.

- Depremler başta olmak üzere doğa olayları sonucu ortaya çıkan zararları en aza indirmenin ya da yok etmenin tek yolu güvenli yapılar inşa etmektir. Bu bütünlüklü sürecin bir ayağı merkezi yönetimse diğer ayağı da yerel yönetimlerdir. Belediyelerin görev ve sorumluluk kapsamında altyapı hizmetleri, sosyal donatıların ruhsatlandırılması ve denetlenmesi gibi faaliyetleri yer almaktadır. Yapı üretim sürecinin sac ayaklarından biri olan ilçe belediyelerinde yeterli sayıda ve nitelikte inşaat mühendisi bulunmaması uygulamada büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmakta ve bu husus güvenli yapı üretimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkemizde yapı stokunun durumu belirsizliğini korumaktadır. Olası bir depremde yapı stokunun nasıl yanıt vereceği bilinmemektedir. Oysa belediyeler tarafından yapı stoku taranarak depreme hazırlık konusunda önemli bir adım atılabilir. Bu önemli görevin ifası için de ilave inşaat mühendisi istihdamı gereklidir.
- Kamuda çalışan mühendis, mimar ve şehir plancısı meslektaşlarımız ekonomik ve sosyal haklar açısından oldukça ciddi kayıplar yaşamıştır. Son dönemde sağlık alanında tabiplere, hukuk alanında hâkim-savcılara ve polisler gibi diğer meslek gruplarına yapılan ekonomik iyileştirmeleri kapsayan düzenlemeler ile birlikte bu meslek çalışanları ile mühendis, mimar ve şehir plancıları arasındaki ekonomik fark açılmıştır. Benzer iyileştirmelerin kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde özel bir önemi bulunan meslektaşlarımıza da yapılması zorunluluk haline gelmiştir.
- Kamuda çalışan meslektaşlarımız sorumlulukları dahilinde mali yükümlülüklerle karşı karşıya kalmakta, hatta bazı durumlarda rücu davalarıyla muhatap olmaktadır. Kamu çalışanı meslektaşlarımıza sorumluluklarının karşılığı olan risk ve sorumluluk tazminatı ödemesi yapılmalıdır.
- Kamu yatırımlarında genç mühendis istihdamı zorunlu hale getirilmeli, işin nitelik ve hacmine uygun sayıda genç inşaat mühendisi istihdamı ihale şartları içerisinde yer almalıdır. Söz konusu işler kapsamında genç meslektaşlarımızın mevzuata ve ihale şartlarına uygun şekilde fiili olarak çalışıp çalışmadığı ilgili idare tarafından sürekli olarak denetlenmeli, istihdam şartının ihlali ciddi yaptırımlara bağlanmalıdır.
- Kamuda taşeronlaşmaya son verilmelidir. Kamu kurum ve kuruluşları, ihtiyaç duydukları mühendislik hizmetlerini taşeron firmalardan değil, halihazırda çoğunluğu boş olan mühendis kadrolarına yapılacak adil ve şeffaf inşaat mühendisi atamaları ile oluşturulacak özkaynaklarından temin etmelidir.
- Kamu kurumlarına yapılacak atamalarda, adı “torpil” ile özdeşleşen “mülakat” uygulamasından vazgeçilmeli, atamalar yalnızca KPSS puanı ile adil şekilde gerçekleştirilmelidir. Liyakat kriterleri objektif, personel alım süreçleri şeffaf ve denetime açık olmalıdır.
- Genç mühendislerin kamuda istihdamı, atama ve güvenceli kadro konularında ihtiyaca uygun alım talebi yaratılmalı ve buna uygun bütçe ayrılmalıdır.
- Kamuda çalışan mühendislerin üzerindeki siyasi baskı ve sürgün tehdidi son bulmalı, güvencesiz kamu istihdamı modelleri ortadan kaldırılmalıdır. Kamu çalışanı meslektaşlarımızın zaman içinde aşınan ücretleri ve özlük hakları iyileştirilmeli, kamuda yetersiz personel istihdamı nedeniyle artan iş yükü, yapılacak personel alımlarıyla uygun sınırlar içine çekilmelidir.

- Kamu görevlisi meslektaşlarımızın çalışma dönemlerinde ücretlerini oluşturan kalemlerden biri olan **ek ödeme** oranları **%180** ile **%200** seviyesine yükseltilmeli ve emekliliklerine yansıtılmalıdır.
- Ücretli kesimlerin omzuna yıkılan vergi yükü hafifletilmeli, ülkenin bütçe gelirleri ağırlıklı olarak kârların ve servetlerin vergilendirilmesine dayanmalıdır. Kamuda çalışan meslektaşlarımızın ücretlerinde meydana gelen gelir vergisi dilimine bağlı mağduriyet giderilmelidir.
- Kamuda çalışan meslektaşlarımızın **ek gösterge** oranları yeniden düzenlenmelidir. Çarpan grubu değişen diğer meslek grupları gibi meslektaşlarımızın da emeklilikte hak ettikleri ücretleri alabilmeleri için çarpan grubunu bir üste çıkaracak yeni ek gösterge rakamları, 1. derecenin 4. kademesindeki mühendisler için 6400 olarak belirlenmelidir.
- Teknik Hizmetler Sınıfı kapsamında Özel Hizmet Tazminatları belirlenen tavan oranı %160'tan %215-%260'a yükseltilmeli ve bu oran emekli aylık ücretlerine yansıtılmalıdır.

Kendi dallarında lisansüstü eğitimlerine devam etmiş mühendis arkadaşlarımız dahi iş arama süreçlerinde veya çalışma hayatlarında hayal kırıklığına uğradıkları için ülkeyi terk etmek istemekte, nitelikli emek sahibi veya eğitilmiş olmayı gerektirmeyen yurtdışı işlere başvurmaktadır. Artık istisna olmaktan çıkarak genellik kazanmış bu durumda iyi planlanmamış eğitim politikaları sonucu kamu kaynakları israf edilirken aynı zamanda yetişmiş işgücünün gelişmiş ülkelere ucuz yollu transferi anlamına gelmektedir.

Yüksek işsizlikle mücadele etmekten kaçındığımız her gün sosyal güvenlik sisteminin sürekliliğinin sağlanmasındaki ciddi sorunlar büyümekte, mevcut ve muhtemel emeklilerin yaşam koşulları güçleşmektedir. Bu nedenle de taleplerimiz geleceğimizdir, aynı zamanda ülkemizin de geleceğidir diyoruz.

İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YÖNETİM KURULU

EK 1: Türkiye'de İnşaat Mühendisleri Gerçeği-İş, İstihdam ve İşsizlik Raporu-Nisan 2021

EK 2: Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi

EK 3: Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi

EK 4: 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi